

Paard en ruiter

Anton de Joode

Paard en ruiter

mengelwerk

Eerder verscheen:

Koud, zei Blurr

Baalproducties, 1999

Van komen en scherven

Boekenbent, 2010

Kruispunten

Brave New Books, 2013

2014 Uitgeverij Brave New Books

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

*Les ouvrages les plus courts
Sont toujours les
meilleurs.*

J. de La Fontaine (*Fables*, 1668).

*I wish thee as much pleasure in the reading,
as I had in the writing.*

F. Quarles (*Emblems*, 1643).

Mengelwerk

inleiding

Het is een oud begrip, *mengelwerk*, maar het past wonderwel bij de verhaaltjes en gedichten, de verzamelde stukjes in deze tweede bundel: varia, verscheidenheid, van alles wat. Volgens het woordenboek betekent *mengelwerk*: *letterkundig allerlei* en om dat duidelijk te maken zocht ik een historisch voorbeeld. Dat vond ik bij verschillende lang overleden letterkundigen, maar ik koos tenslotte voor de oude Rhijnvis Feith, van wiens hand in 1788 *Poëtisch Mengelwerk* verscheen. Zeker, hij schreef poëzie, maar ook stukjes, in dit geval: *Aantekeningen*. Aantekeningen over onder andere: *Vrijheid*, *Willem den Eerste* en *Aan mijn Vaderland* en gedichten met titels als *Zegezing*, *Liefdetraanen* en *Het Laatste Oordeel*. Om een indruk te geven!

Het begin van de bundel opent met enkele toelichtende woorden, zoals de volgende: *De beminnaars der edele Dichtkunst, ontvangen in de volgende bladen, eenige losse stukjes, gevloeid uit de penne van den beroemden Nederlandschen dichter, den Heere Mr. Rhijnvis Feith; met een uitleg betreffende het waarom van deze bundeling: daar de ondervinding te dikwijls geleerd heeft, hoe kleine losse stukjes ligtlijk verlooren raaken...* Beter kan het niet gezegd worden.

Even verder volgt de *Opdragt aan het Oudheid- Taalen Dichtkundig Genootschap, Dulces Ante Omnia Musae; te Utrecht*, als volgt:

Begaafde Kunstrei ! die, langs de allersteilste trappen,

*Het eerekoor beklimt, tot heil der Maatschappij,
En 't Stichtsche Atheên, beroemd door de eêlste
Wetenschappen,
Verheerlijkt, door den glans der Schoone Poëzy;*

Tot hier en niet verder; het bovenstaande moet een voldoende idee hebben gegeven over wat mijn *mengelwerk* zoal betreft: stukjes over heel veel, over wat en wie ik tegenkom, waar ik over nadenk of die mij boeien of bezighouden. Onnozele stukjes soms, om de schijn van hoogmoed en hoogdravendheid tegen te gaan of gewoon, omdat ik ze aardig vind om te vertellen. Kortom: veel nutteloze kennis, maar wel onderhoudend, af en toe. Althans, dat hoop ik maar.

A de J.

Weemoedig gedicht

*Rivier stroomt langzaam naar het westen
het water donker, koel en grauw
er drijft wat plastic, olieresten
en plotseling denk ik aan jou*

*Hoe wij hier ooit des zomers zwommen
tussen de vissen, 't water blauw
alles zo helder, fris en daarom
denk ik nu plotseling aan jou*

Dit gedichtje schreef ik in november 1991. Vandaag vindt in Amsterdam de derde editie plaats van het evenement Amsterdam City Swim, ten bate van de Stichting ALS Nederland, waarbij men voor dit goede doel door een aantal hoofdstedelijke grachten zwemt. Het kan niet anders of de kwaliteit van het buitenwater moet inmiddels sterk zijn verbeterd.

7 september 2014

Kerkbezoek

in Dordt

Via allerlei eerbiedwaardige straatjes en gebouwen kwam ik op het Hof, bij het voormalig Augustijnenklooster. Het pleintje ligt als een soort oer-centrumpje ingebouwd tussen oude huizen, straatjes, poortjes en de Augustijnenkerk en omdat het regende en het er bijzonder stil was, leek het intiemer nog dan bij helder weer.

Links om de hoek, in de Voorstraat, bevindt zich de ingang van de Augustijnenkerk, een gebouw uit de dertiende eeuw. De kerk staat vandaag open om bezichtigd te worden: een lang, smal schip ligt voor me, met ronde, houten plafondbetimmering. Links aan de lange wand staat de preekstoel en boven, achter mij, het orgel. De kerk toont intiem, knus, met gezellige rijen groene banken, waarvan sommige in ronde vormen om hoeken zijn gedrapeerd. Waar nodig staan stoelen. Rechts een viertal witte pilaren met ronde bogen en daarvoor laaghangende luchters met 'kaarsen'. Voor in de kerk wacht een flinke groep bezoekers op een rondleiding. Al gauw raak ik aan de praat met de enthousiaste koster, een man van een jaar of veertig. Ik wijs op delen van fresco's aan de wand achter hem en dan komt hij echt los: "Over de hele lengte van de muur hebben ze gezeten!"

"In 1566 is het mis gegaan?"

"Wel vaker ging het mis, maar 1566 was een echt dieptepunt."

"En nu is het een Hervormde kerk."

“Ja, van de Bondsgemeente. Zondags zitten hier zo’n achthonderd mensen en met de Pasen hadden we er bijna negenhonderd!”

“Ongelooflijk. Daar ziet de ruimte niet naar uit.”

“En toch is het zo. Wist u trouwens, dat hier, onder die grafstenen, nog eens tienduizend mensen begraven zijn? Dat zal me wat worden op de Jongste Dag, als al die graven opengaan!”

“Maar”, probeer ik voorzichtig, “het waren toch vooral de rijkere die in de kerk begraven werden?”

“Zeker, maar toch werden er ook minder welgestelden en vooral veel kinderen begraven. Dat stonk enorm. Rijke stinkerds, weet u wel?”

Ja, ik wist het; in de Sint-Bavo in Haarlem had ik al eens hetzelfde gehoord. Hij wees nu naar het ronde, houten plafond.

“Ziet u al die luiken, twee aan twee? Die werden voortdurend opengezet, evenals de luiken boven de deur. En verder wierook, eau de cologne, pepermunt. Mijn collega in de jaren vijftig had nog altijd last van de stank en dat terwijl het begraven in kerken al honderd jaar verboden was.”

“Maar er is inmiddels toch geruimd?” De kerk ziet er keurig onderhouden uit.

“Zeker, dat is een paar jaar geleden gebeurd; alle graven zijn toen “volgestort” en de kerk kreeg meteen een grondige opknapbeurt.”

Ik bedank mijn gids en wandel op eigen gelegenheid het sobere kerkgebouw nog eens door, bekijk de twee boeken met de foto’s die van elk geopend graf zijn gemaakt: stof, puin, schedels en knoken, een ontluisterende verzameling restanten.

Dordrecht, 28 april 2001

Natuurgedicht

In juni verschijnt een herdruk van de gedichtenbundel *Wandelen met de muze*, van de Elsloose dichter Jack Jacobs. In het boekje staan natuurgedichtjes, die ook op een achttal plaatsen in Elsloo en Catsop op granieten zuiltjes zijn aangebracht. Leuk om te lezen als je ze passeert en ook nog eens goed voor de poëzie. In juni gaat de herdruk verschijnen, maar anders van opzet dan de eerdere uitgave. Bij elk gedicht wordt nu in kleur de afdruk van een schilderij geplaatst, gemaakt door schilders en tekenaars uit de regio. Ook van mij wordt een afbeelding opgenomen, passend bij een van de gedichten (of bij een bepaalde versregel). Ik koos voor het vierde, ging nog eens ter plekke kijken, waarna ik het schilderij maakte. Dit is het betreffende gedichtje:

*De aarde draagt traag
haar humuslucht van loof
schimmels en molm*

*ik loop tegen de stroom
in het donker van de Duiker
voel de stilte van de tijd
mijn huiver kristalliseert
om vallen en vleermuizen*

*de greep van de muur
wordt hechter in mijn handen*

*het blijde einde licht me toe
en glinsters in het water*

*de andere zijde geeft me weer
dat zachte voelen van vrijheid*

mei 2001

MKZ

een kleine geschiedenis

maart 2001, week 12

Deze week ging het dan toch fout: de lang gevreesde uitbraak van mond- en klauwzeer heeft zich ook in Nederland voorgedaan. Drie gevallen zijn inmiddels vastgesteld (rond Olst) en op een paar plaatsen (in Brabant) heerst twijfel. Overal wordt nu preventief geruimd en in heel Nederland zijn de strengste vervoersregels van kracht geworden. Ook alle kinderboerderijen, dierentuinen en natuurparken zijn uit voorzorg gesloten. Duizenden stuks vee zijn gedood en het leed onder boeren is groot. Maar ook de sector die bestaat van het vervoeren van vee loopt gigantische schade op. Hoewel, zoals deskundigen stellen, inenting op dit moment geen soelaas biedt, wordt er nu eindelijk op Europees niveau over nagedacht de dieren weer in te enten tegen deze zeer besmettelijke ziekte. In Engeland zijn inmiddels 444 gevallen bekend, in Ierland en Frankrijk één, terwijl de buurlanden, met name Duitsland, hun hart vasthouden. Ook daar zijn de veiligheidsmaatregelen ingrijpend.

Het lijkt hoog tijd na te gaan denken over onze manier van omgaan met dieren en over de gigantische concentratie van vee in dit land, een bedrijfstak waar bovendien veel geld bij moet. Dierlijk leven is vooral interessant als het geld oplevert; dat lijkt mij een nogal dieronvriendelijk, sterker, inhumain uitgangspunt en geen basis voor een beter begrip voor de plaats die de mens tussen en naast het dier inneemt.

eind maart

Het aantal MKZ-gevallen is in Engeland inmiddels tot boven de 650 opgelopen, een nationale ramp dus. In ons land is men, met toestemming van Brussel, overgegaan tot vaccinatie van dieren die rond besmette of verdachte boerderijen worden gehouden. Later zullen ook die alsnog geruimd worden, een handelwijze die de woede van de boeren oproept en terecht: honderden, veelal gezonde dieren, vinden, zo is hun mening, onnodig de dood. Zij eisen van de regering dan ook preventieve inenting van alle vee. Maar of dat erdoor komt? De economische belangen zijn groot en die winnen het pleit bijna in alles en altijd.

Inmiddels is bekend geworden, dat de epidemie, die in Engeland begon, daar is uitgebroken ten gevolge van het als veevoer gebruiken van overgebleven voedsel uit restaurants. Die restanten werden tot veevoeder verwerkt, een methode die alleen in Engeland nog is toegestaan. Waarschijnlijk is de besmetting via uit het buitenland ingevoerd voedsel in het veevoeder hier terechtgekomen. Het eind van de ramp is nog lang niet in zicht.

begin april

Vanmorgen meldde mijn dagblad, dat de MKZ-crisis inmiddels achttien gevallen in Nederland telt, tegen 1.119 in Engeland. De zaak dreigt daar nog verder uit de hand te lopen. Hevige rellen zaterdag in Kootwijkerbroek, in de buurt van Barneveld, waar opstandige boeren en jongelui zich gewelddadig verzetten tegen een tweehonderdtal ruimingen, die volgens alle betrokken instanties onvermijdelijk zijn, wil de ziekte een halt kunnen worden toegevoerd. Zelfs de plaatselijke predikant riep zondag op tot

luisteren naar de overheid, wat nog tot een rel en de uit-de-kerk-zetting van een boerengezin leidde. De gemoederen zijn zeer verhit en dat is ten dele goed te begrijpen: je stal met kerngezonde dieren die je na jarenlange, toegewijde inspanning zover hebt opgebouwd, zal maar van het ene op het andere moment worden gedood. Vermoord, zeg maar! Bijna onvoorstelbaar wreed en onethisch.

in de Goede Week

Vandaag is de ziekte MKZ in het noorden terechtgekomen, in Friesland, bij het plaatsje Ee en in Anjum. Zekere oorzaken zijn nog niet bekend; het zou vanuit het besmettingsgebied rond Oene van illegaal meegenomen vee kunnen zijn, maar, zo opperde een Friese veearts, het zou ook van de destructiefabriek in Bergum afkomstig kunnen zijn. De wind, mits zuidwest en dat is vaak het geval, zou precies in die richting hebben gestaan. Niet onlogisch, al ontkende het bedoelde bedrijf onmiddellijk en heftig. Het zal wel weer even duren voor de *rode draad* naar deze besmettingshaard zichtbaar wordt. Men vreest het ergste. Uit voorzorg zijn in het hele land openluchtgebeurtenissen afgelast en alle natuurparken gesloten.

Een kennis van ons, een oudere dame, juist terug uit haar geboortestreek, raakte niet uitgesproken over Friesland en met name over haar Engwierum, waar ze opgroeide en dat nu een uitbraak van de MKZ-epidemie doormaakt. De mensen zijn er terneergeslagen en niemand mag de plaats in of uit. Het lijkt, waar het de sfeer betreft, op de oorlogstijd, vertelde ze.

De paasvakanties zijn voorbij, er moet weer gewerkt worden. Men waarschuwde ons voor controles aan de grens, in verband met de MKZ-toestanden. Het meenemen van brood met boter en/of kaas zou verboden zijn en in beslag genomen worden. Derhalve verpakte ik mijn brood in plastic zakjes, die ik in de zakken van mijn jas verborg (je houdt het niet voor mogelijk), in de hoop dat het daar aan de aandacht van de virus-jagers zou ontsnappen, want er moet wel op tijd gegeten kunnen worden. Maar, er was helemaal geen controle, althans niet voor personenauto's. En ook de vrachtwagens ontmoetten weinig oponthoud; ze reden iets langzamer en agenten liepen er waakzaam naast, maar meer viel er niet vast te stellen. Het liep dus allemaal nogal los.

Op en om de erven van de boerderijen waar wij langskwamen, zijn nog steeds ontsmettingsbakken en -kleden te vinden, evenals de rood-witte linten om aan te geven: tot hier en niet verder. Maar het lijkt voorbij; nieuwe gevallen zijn er niet en mondjesmaat vallen de strenge regels weg. Er zijn zelfs al boeren die plannen maken hun stallen weer te vullen met vee van anderen, van hen die gaan emigreren of van plan zijn het bedrijf te beëindigen. Binnenkort worden de dieren weer overal "normaal" gedood.

Vandaag was het Koninginnedag en prachtig weer. De koninklijke familie zou in Drenthe de dag doorbrengen, maar in verband met de MKZ-crisis is het feest een jaar uitgesteld.

medio mei

Deze week zijn alle natuurparken en andere openlucht-evenementen weer voor het publiek

opengesteld. De MKZ is hier te lande ter ziele, maar in Engeland schijnt men nog niet van de narigheid af te zijn. Je hoort er overigens vrijwel niets meer over. Het nieuwtje is er af en de aandacht verplaatst zich naar andere rampen, zoals die in Israël, waar gisteren een feestvierende familie, driehoog, door de vloer zakte. Meer dan twintig doden en zo'n driehonderd gewonden. Ondeugdelijke bouw, zo bleek; de betreffende aannemers en andere verantwoordelijken zijn in hechtenis genomen. Bizar genoeg waren er veel Israëli opgelucht dat het dit keer om een 'gewoon' ongeluk ging en niet om alweer een nieuwe aanslag. Zover is het daar inmiddels gekomen.

april/mei 2001

Belgisch kamperen

“Hallo, met de gemeente Waregem.”

Zojuist had ik het nummer gedraaid van een camping in de provincie West-Vlaanderen, waar we de week daarop wilden kamperen. Omdat er niemand had opgenomen, draaide ik het andere, aanbevolen nummer, dat mij de stem van een gemeenteambtenaar opleverde.

“Wij wilden een weekje komen kamperen.”

Stilte, maar dan: “Een wéékje? Maar dat kan niet!”

“Dat kan niet? U beschikt toch over een camping?”

“Ja, maar die is voor één nacht, of twee, of hooguit drie.”

“Dus het kan niet?”

“Wacht, ik verbind u door.”

De arme man kwam er niet uit. Na hevige muziek kwam er een stem door, van de Vlaamse toeristische dienst.

“Nee”, zei de stem. “Langer kamperen dan drie nachten is op deze camping niet toegestaan.”

“Oh, jammer.”

“Maar ge zijt van harte welkom. Mocht er niemand zijn, dan gaat ge uw gang maar, mits tussen de lijnen! En verder zal 't wel gaan.”

Omdat we het toch niet helemaal vertrouwden, kozen we voor een andere camping, daar in de buurt. Want stel je voor dat het toch niet zou gaan...

juni 2001

Gans

Op de terugweg uit de stad trof ik bij *Café de Heremiet* een mevrouw aan die haar witte gans uitliet. Het jonge dier was al zo'n dertig centimeter hoog, zat nog volop in 't dons en stapte met z'n oranje sneb en dito platzolen dapper over de stoep heen en weer. Hij was nu vier weken, vertelde de eigenares en ze had hem van haar man mogen houden, omdat er voorlopig toch geen hond in zat. Haar man hield daar namelijk niet van, zei ze.

Terwijl ze haar verhaal deed, bekeek ik de toestand waarin het trottoir zich bevond. Het af en toe uitlaten van een hond leek me een stuk hygiënischer. Eenvoudiger ook.

30 juni 2001

Begrafenis

In de kerk zaten de kinderen in een halve cirkel voor de preekstoel en rond de kist van hun moeder. De kerk was vol, want echt oud was ze niet geworden. Terwijl buiten de zon volop scheen en de terrassen druk bevolkt waren, luisterden wij naar de predikant en zongen we liederen van *Ja, overal is God*.

De weg naar de begraafplaats, ongeveer een kilometer buiten het stadje, legden we te voet af, achter de auto met kist, in een lange rij, terwijl de Grote Kerk van Workum onze tocht met klokgelui begeleidde. Niemand sprak en ook op de terrassen viel doodse stilte toen wij voorbij trokken. Twee volstrekt verschillende werelden ontmoetten elkaar voor een kort ogenblik.

Het moet een indrukwekkende stoet geweest zijn, die eer deed aan het bescheiden leven van deze vrouw.

De terugweg verliep geheel identiek en opnieuw zwegen de terrassen. Het was haast nog stiller, nu ook de klokken zich niet lieten horen. Terug in de kerk dronken we nog koffie met een gevulde koek; ook heel gepast.

juni 2002

*Pronkend staat de pauw,
zijn sierlijke staart gestrekt,
hoog op de mesthoop
3 juli 2013*

Pauw

's Middags ben ik met mijn kleinzoon eerst even naar de kinderboerderij gegaan, waar, toen wij binnenkwamen, *de pauw een veer voor hem had neergelegd*. Daar waren we voor gekomen! Even later kreeg hij van een van de medewerkers nóg drie kleurige exemplaren, waar hij trots mee rondliep, bijna als de pauw zelf. Tot de grote vogel zijn verloren veren in de gaten kreeg en hem de hele tuin door achtervolgde. Het was hilarisch om te zien, hoe dit keer een jongetje door een vogel achterna werd gezeten. Eerst vond hij het spannend, maar toen het even duurde ook wel eng. Gelukkig voor hem hield de pauw het na een rondje voor gezien.

Bij het verlaten van de boerderij zag het er even naar uit, dat het dier zijn veren ook buiten de tuin zou volgen. Maar hij aarzelde op het laatste moment en bleef op het dak zitten. Opgelucht haalden we adem; je moet er soms iets voor over hebben.

eind juni 2002

Over de dood gesproken

Omdat ik nog een vrij-reizenkaartje had en Leiden tot half september een zogenaamde *Leidse parade van eigentijdse kunst* hield, besloot ik daar een kijkje te gaan nemen. De *parade* had de naam *Beeld en Evenbeeld* mee gekregen; op naar Leiden, ik had er zin in!

Ik begon in het Boerhaave Museum, omdat ik daar nooit eerder was. Ene Cock Sjardijn had er niet alleen de gelegenheid gekregen een hele zaal in te richten, maar bovendien mocht hij iets doen in het Anatomisch Theater, de ruimte waar in vroeger tijden chirurgische ingrepen werden verricht. In deze enge (beperkte), ronde ruimte kon men destijds vanuit elke "hoek" (en dus ook van bovenaf) neerkijken op de *operatietafel*, waarop lijken werden ontleed en onderdelen ervan, alles ten behoeve van de wetenschap. De ontleedtafel kon ook nog draaien, zo leerde ik en er waren toen zelfs publieke demonstraties. Die vonden plaats in de wintermaanden, vaak rond de kerstdagen. Boeiend begin, terwijl de dag nog jong was.

Ik bezocht vervolgens de Lakenhal en het Sieboldhuis en kwam tenslotte nog een tweetal vermeldenswaardige personen tegen: in de Pieterskerk trof ik in een glazen schrijn het gemummificeerde lichaam aan van een ongeveer vijftigjarige man, destijds in de kerk begraven. Zijn lichaam werd waarschijnlijk geconserveerd door tochtstromen. Je kon hem prachtig bekijken met z'n oude schedel, waarin nog enkele tandstompen

staken. Geleerden hadden daaruit opgemaakt, dat de man destijds een pijproker moest zijn geweest. Een kleine man, bewaard voor het nageslacht.

Van de vrouw in het Rijksmuseum van Oudheden was aanmerkelijk minder over, vrijwel niets. Ze had geleefd in de tweede eeuw na Christus en werd hier *de dame van Simpelveld* genoemd, naar de plaats waar haar sarcofaag was opgegraven. Het bleek een van binnen prachtig versierde en bewerkte stenen bak, waarin zij en al haar spulletjes (sieraden en gebruiksartikelen) destijds waren begraven.

Ik was een gelukkig mens: naast een bezoek aan het snijlokaal in Museum Boerhaave mocht ik ook nog eens twee opmerkelijke postume ontmoetingen beleven. En dat alles op één dag reizen met de trein.

18 augustus 2002